

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ НА ФІЗИЧНУ КУЛЬТУРУ СТУДЕНТОК ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті обґрунтовано та доведено ефективність авторської розробки педагогічної структурно-змістової моделі формування ціннісних орієнтацій студенток педагогічної спеціальності на фізичну культуру засобами етнопедагогіки. Встановлено, що раціонально застосована у процесі фізичного виховання студенток ігрова культура українського народу впливає і покращує теоретичну і фізичну підготовленість, змінює ціннісне ставлення до фізичної культури на позитивне, сприяє формуванню мотивації до самостійної рухової активності.

Ключові слова: фізична культура, ціннісні орієнтації, студентки.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Все частіше українські вчені наполягають на тому, щоб сучасний педагогічний університет був орієнтований на забезпечення підґрунтя для формування, популяризації та розповсюдження духовних цінностей фізичної культури, головними з яких є генерування здоров'я і здоровий спосіб життя особистості [3, 8]. Ці слушні думки співвідносяться із положенням про організацію фізичного виховання і масового спорту у вищих навчальних закладах, в яких йдеться про важливість "...формування в студентської молоді основ теоретичних знань, практичних і методичних здібностей (умінь і навичок) з фізичного і спортивного виховання, фізичної реабілітації, масового спорту як компонентів їх повноцінної, гармонійної та безпечної життєдіяльності; набрання студентською молоддю досвіду в застосуванні здобутих цінностей впродовж життя в особистій, навчальній, професійній діяльності в побуті і в сім'ї..." [7].

На сьогодні проблема організації фізичного виховання у ВНЗ нефізкультурного профілю в напрямку забезпечення формування ціннісних і смислових засад на здоровий спосіб життя залишається відкритою і досі не вирішеною. Це вимагає від фахівців фізичної культури пошуку дієвих форм і засобів залучення студентства до рухової активності як у навчальній, так і позанавчальній час. Особливо відстороненими у педагогічних вузах до цінностей фізичної культури продовжує залишатися жіноча стать, яка досить часто скептично ставиться до самостійної і організованої рухової активності. Між тим, саме жіноча стать у педагогічних колективах загальноосвітніх шкіл України явно переважає чоловічу. Не сприйняття цінностей фізичної культури жінками майбутніми педагогами на особистому рівні невідвратно відображатиметься в подальшому на їх вихованнях. Особистий приклад вчителя багато значить для дітей, тож невирішеним це питання довго залишати не може.

Аналіз останніх досліджень і публікацій підтверджує нашу думку, що аксіологічна компонента слабо представлена у організованій фізкультурній діяльності студенток педагогічних спеціальностей. Так, Н. Завидівська, І. Ополонець називають існуючу систему фізичного виховання обмеженою в залученні та формуванні активного суб'єкта фізкультурно-спортивної діяльності. На їх думку: "найважливішими умовами оптимізації процесу фізичного виховання, які сприяють залученню студентів до фізкультурно-спортивної діяльності, є актуалізація системи значущих потреб, мотивів, інтересів та фундаментальний підхід до дидактичного наповнення змісту занять. Це можливо в разі істинного особистого співробітництва між викладачем і студентом" [5, с. 53].

Аксіологічний підхід у процесі підготовки майбутніх учителів, як вважає Б.Т. Долинський, передбачає сформованість у студентів системи соціально-спрямованого ціннісного ставлення до духовних та матеріальних засобів у формуванні здорового способу життя; їхню здатність реально та об'єктивно оцінювати свої фізичні, психоемоційні, духовні, соціальні можливості; розуміння здоров'я і фізичної досконалості людини як практичної, соціальної, особистісної, національної, етичної та загальнолюдської цінності і виявляється в усвідомленні необхідності дотримуватися здорового способу життя, що дозволить найбільш повно здійснити завдання здоров'язбереження свого й учнів у майбутній професійній діяльності [4].

В. Білогур, Н. Корж, С. Сметанін, В. Мазін обґрунтовують перелік вимог на які має опиратися викладач, щоб сформував ціннісне ставлення студентської молоді до занять фізичною культурою і спортом. Такими вимогами є:

1) формування цінностей варто починати з діагностики мотиваційної сфери, з виявлення вихідного психологічного стану;

2) формування у більшості студентів ціннісного ставлення до самостійних занять фізичною культурою і спортом не як до другорядного завдання процесу їх освіти та виховання;

3) раціональний добір і застосування педагогічних засобів виховання особистих цінностей при самостійних заняттях фізичною культурою та спортом [2].

Формування ціннісних орієнтацій на фізичну культуру використовуючи потенціал української ігрової культури актуально не лише як один із засобів випробувати потенціал народності, але й справа обов'язку.

Мета роботи – представити авторську розробку (педагогічну структурно-змістову модель) формування ціннісних орієнтацій студенток педагогічної спеціальності на фізичну культуру засобами етнопедагогіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. У ході констатувального етапу експерименту [1] нами було встановлено фактори, що лімітують та сприяють формуванню ціннісних орієнтацій студенток до занять фізичним вихованням. Стримуючими факторами визначено: теоретична підготовленість, стан здоров'я, мотиваційні установки в плані навчання і успіху та до занять фізичною культурою і спортом, а позитивними – аксіологічний фактор, фактор орієнтації на здоровий спосіб життя, фактор образу фізично культурної людини, комунікативний фактор, фактор врахування інтересів студенток до видів спорту та фізичних вправ і фактор опори на ігрові традиції українського народу. Визначивши філологів з трьох досліджуваних педагогічних спеціальностей як найменш налаштованих до ціннісного складу фізичної культури, було прийнято рішення застосувати експериментальну модель саме на майбутніх вчителів української мови, адже саме вони мають виховувати в дітей любов до українського

Опираючись на ідеї етнопедагогіки досвіду М.М. Саїнчука [9] із впровадження народних ігор нами було розроблено структурно-змістову модель формування ціннісних орієнтацій студенток філологічного факультету на фізичну культуру. Народні ігри в заняттях фізичною культурою переслідували ціль залучити молодих людей до національної культури, відчуття зв'язок із попередніми поколіннями та зберегти і відтворити історико-культурну пам'ять у ігрових взаємодіях. Окрім духовної складової безумовно переслідувалося завдання фізичного вдосконалення дівчат. Ігри підбиралися таким чином, щоб здійснювався вплив на збереження і зміцнення здоров'я студенток шляхом розкриття духовних, психічних і фізичних їх можливостей формуючи тим самим ціннісні орієнтації на фізичну культуру на базі народної рухової культури. Розроблена і апробована структурно-змістова модель формування ціннісних орієнтацій на фізичну культуру майбутніх педагогів з допомогою народних ігор реалізовувалась на базі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Структурно-змістова модель формування ціннісних орієнтацій на фізичну культуру в майбутніх вчителів української філології в процесі занять фізичним вихованням складалася із таких блоків як теоретичний, методичний, практичний і управлінський (рис. 1). Попередньо було визначено, що структурно-змістова модель формування ціннісних орієнтацій на фізичну культуру в майбутніх вчителів української філології в процесі занять фізичним вихованням має відповідати низці важливих цільових умов: стимулювати пізнавальну активність студентів; забезпечити можливість фізичного вдосконалення і духовного збагачення; формувати знання і навички організації та проведенні самостійних і масових занять фізичною культурою в ігровій формі; виховувати потребу в активних формах відпочинку на свіжому повітрі, практикуючи культурне дозвілля; утверджувати розуміння відповідального ставлення до власного здоров'я як цінності, формування культури здоров'я з навичками здорового способу життя.

Культурне дозвілля в даній структурно-змістовій моделі носило неабияке значення і співвідносилось із визначенням Т.Ю. Круцевич, Г.В. Безверхня, які під культурним дозвіллям розуміють "таке проведення людиною вільного часу, який збалансований за різними видами рекреаційної, розвиваючої і розважальної активності, наповнений соціально значущим сенсом і оцінюється в даному суспільстві як узгоджене з вітчизняними традиціями і таке, що відповідає сучасним вимогам. Термін "культурне дозвілля" має конструктивний характер, а також високу суспільну і індивідуальну значущість. Це дозволяє сформулювати визначення культурно-дозвілдової діяльності" [6, с. 22].

Структурно-змістова модель формування ціннісних орієнтацій на фізичну культуру в майбутніх вчителів української філології втілювалась протягом декількох семестрів. Для ефективного управління процесом формування ціннісних орієнтацій на фізичну культуру був розроблений тематичний план, який враховував блоки і розкривав їх спрямування. Так, *теоретичний блок* переслідував мету формування повноцінної етнопедагогічної культури вчителя, виховання мотивації вивчення етнопедагогіки. Сюди також входили озброєння знаннями змісту, форм, методів і засобів організації народних ігор.

Методичний блок спрямовувався на формування установок у студенток філологічного факультету на саморозвиток і вміння організувати народні ігри у власній практичній діяльності і в майбутній професійній роботі.

Практичний блок полягав у здобутті практичних навичок з використання традиційних ігор українського народу задля передачі досвіду, виховання та соціалізації підростаючого покоління на багатстві свого народу.

Управлінський блок виходив із правил висунутих загальною теорією управління та передбачав якісне і ефективне керування процесом формування ціннісних орієнтацій студенток на цінності фізичної культури.

Народні ігри як ядро структурно-змістової моделі були взяті із систематизації ігор А.В. Цьося [10].

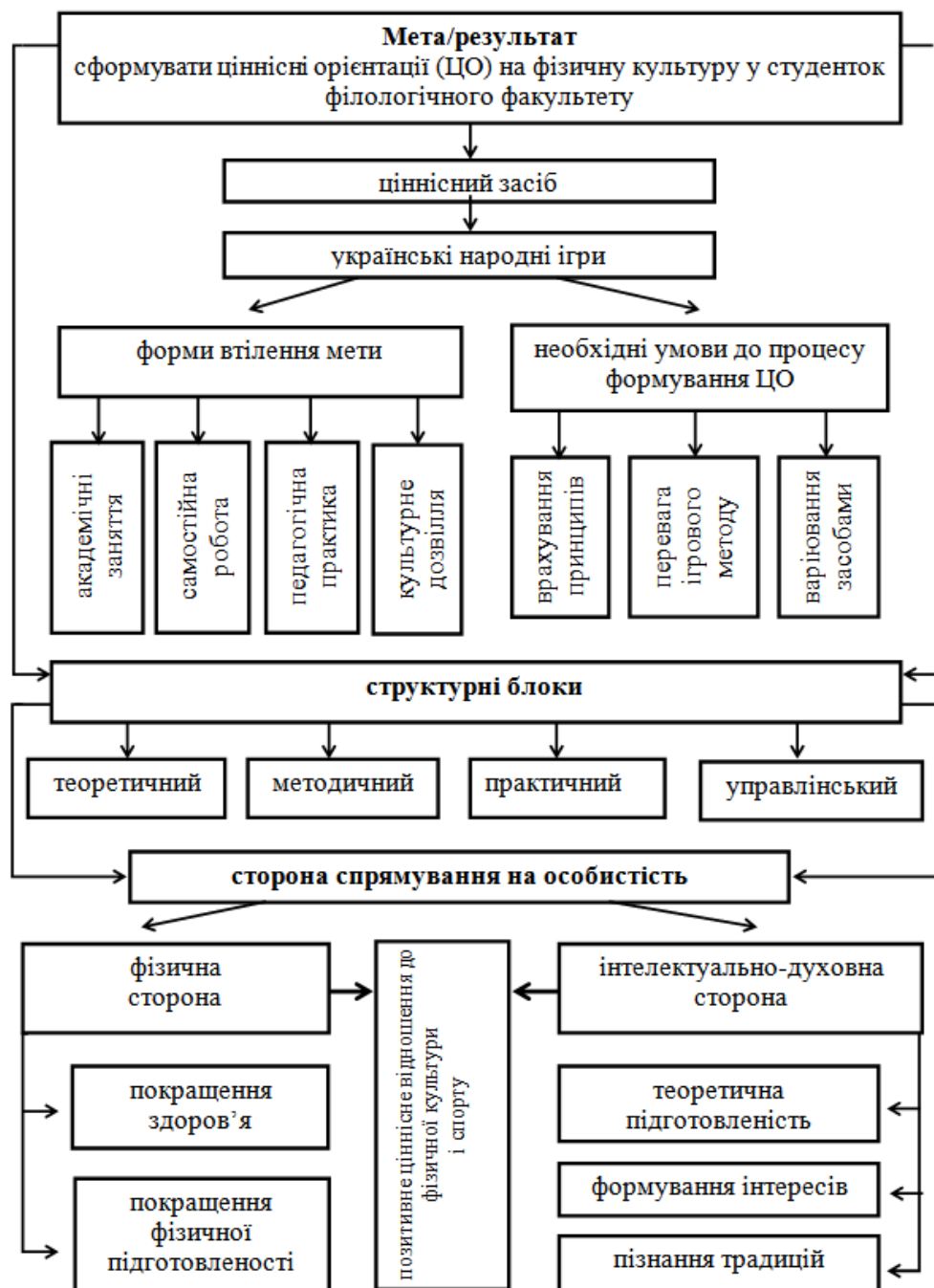

Рис. 1. Блок-схема структурно-змістової моделі формування ціннісних орієнтацій на фізичну культуру у студенток філологічного факультету

Критерії ефективності програми були: *інтелектуальний (теоретично-пізнавальний), фізичний, мотиваційний*, які разом дозволили оцінити результати експериментальної моделі.

Висновки. 1. Структурно-змістова модель формування ціннісних орієнтацій на фізичну культуру збагатила студенток філологічного факультету руховим досвідом народної фізичної культури через отримані ними знання, уміння і навички використання ігор в професійній і самостійній діяльності.

2. Виявлено вплив на фізичну сторону студенток філологічного факультету, що проявилася зміцненням їх здоров'я (із низького рівня він став середнім), кращим розвитком фізичних якостей (особливо силових здібностей), тим самим підвищивши опірність їх організму до несприятливих факторів зовнішнього середовища.

3. Інтелектуально-духовна сторона студенток збагатилася знаннями організації рухливих культурних заходів в практичній роботі та зробила студенток теоретично готовими до самостійних занять, адже базовий рівень знань правил здорового способу життя, методики виховання фізичних якостей та методів самоконтролю під час занять фізичними вправами забезпечує їм таку можливість (із 36,7% залучених до різних форм фізичної активності і спорту стало 86,7%).

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі полягає у формуванні мотивації до самостійної рухової активності студенток педагогічних спеціальностей.

Використані джерела

1. Безверхня Г.В. Мотивація до занять фізичним вихованням студенток педагогічних спеціальностей / Г.В. Безверхня, М.І. Маєвський // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2015. – № 1. – С. 10-15.
2. Білогур В. Передумови формування ціннісного ставлення у студентів технічних спеціальностей ЗНТУ до самостійних занять фізичною культурою та спортом / В. Білогур, Н. Корж, С. Сметанін, В. Мазін // Молода спортивна наука України. – 2011. – Т.2. – С. 16-20.
3. Григоренко В.Г. Професійна діяльність викладача педагогічного університету як об'єкт духовного та мотиваційно-системного дослідження/ В.Г. Григоренко, В.М. Пристинський, Г.В. Григоренко // Духовність особистості : методологія, теорія і практика : зб. наук. праць; гол. ред. Г.П. Шевченко. – Луганськ : вид-во Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля, 2009. – Вип. 1(30). – С. 32 – 46.
4. Долинський Б.Т. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до здоров'язберезувальної діяльності з учнями молодших класів / Б.Т. Долинський // Наука і освіта. Педагогіка: теорія і методика фізичного виховання. – 2013. – №4. – С. 115-117.
5. Завидівська Н. Шляхи оптимізації фізкультурно-спортивної діяльності студентів вищих навчальних закладів / Н. Завидівська, І. Ополонець // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : збірник наукових праць. – 2010. – №. 2 (10). – С. 50-54.
6. Круцевич Т.Ю. Рекреація у фізичній культурі різних груп населення: навч. посібник / Т.Ю. Круцевич, Г.В. Безверхня. – К.: Олімпійська л-ра, 2010. – 248 с
7. Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту у вищих навчальних закладах / Наказ Міністерства освіти та науки України від 11.01.2006 № 4) [Режим доступу] <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0249-06>
8. Пристинський В.Н. Інноваційність у розробці креативних педагогічних технологій формування здоров'язберігаючого освітнього пространства університета / В.Н. Пристинський, А.В. Осипцов // Духовність особистості : методологія, теорія і практика : збірник наук. праць; гол. ред. Г.П. Шевченко. – Вип. 2 (49). – Луганськ : вид-во Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля, 2011. – 216 с. – С. 124 – 134.
9. Сайчук М.М. Формування ціннісних орієнтацій в сфері фізичної культури і спорту учнів старших класів у процесі фізичного виховання. автореф. дис... канд. наук з фіз. вих. і спорту: 24.00.02 / НУФВСУ – К., 2012. – 22 с
10. Цьось А.В. Історія фізичного виховання на теренах України з найдавніших часів до початку XIX ст.: [навч. посіб. для студентів навч. закл.] / А.В. Цьось, Н.А. Деделюк. – Луцьк: Східноєвропейськ. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. – 456 с.

Mayevskii M.

THE EXPERIMENTAL MODEL OF VALUE ORIENTATIONS TO PHYSICAL TRAINING OF PEDAGOGICAL SPECIALTIES STUDENTS

The article examines the factors that limit and facilitate the formation of students' value orientations in physical education. The effectiveness of educational authoring structural and semantic model of students' pedagogical skills value orientations to physical culture by means of ethnopedagogy is substantiated and proved. The problem of organization of physical education in universities non-physical specialty towards ensuring the formation of value and semantic foundations of a healthy lifestyle is still actual and unsolved. It requires physical training experts find effective forms and means of engaging student physical activity both in academic and extracurricular time. Especially to the values of physical culture of female-students at pedagogical high schools, who are often skeptical to physical activity.

Meanwhile, it is the female-students in the teaching staff of secondary schools Ukraine clearly dominate men. No perception of values of physical training future women teachers on a personal level inevitably appear later on their pet. My example of a teacher means a lot for children, so long unresolved issue cannot last long.

The formation of value orientations on physical education using the potential of Ukrainian culture is important not only as a means to test the potential of the nation, but the matter of duty. It is found out that applied to physical education students' playing games in the Ukrainian culture affects and improves theoretical and physical fitness, change the value attitude to physical culture in a positive, promotes self-motivation to physical activity. The influence on the physical state of the students of the Faculty of Philology, their health, the better development of physical qualities, thereby increasing their resistance to adverse environmental factors, enriched the intellectual and spiritual side of students' knowledge of the organization of cultural activities in practice and make students theoretically ready for self-study, self-control techniques during exercising.

Key words: physical culture, value orientations, female-student.

Стаття надійшла до редакції 15.09.2015 р.